

Verhalen vertellen en vragen stellen

Vakdidactiek Levensbeschouwing & Geestelijke Stromingen

TAMAR KOPMELS, M.M.V. MARIETJE BEEMSTERBOER

Noordhoff Uitgevers 2016, ISBN 9789001809355, 350 pagina's, € 34,95.

Op mijn bureau ligt een vrolijk boek: een knalroze kaft met een grappige tekening van kinderen in een kring met drie leerkrachten. In de kring zit een aantal kinderen op het puntje van hun stoel te luisteren naar de meester met een boek op schoot. Op de grond liggen meer boeken, met een kruis, een maan en ster, een vraagteken. Ik zie vrolijke gezichten, verbaasde gezichten, bedenkelijke gezichten. Twee kinderen zijn met elkaar in gesprek, maar de meester lijkt dit niet erg te vinden. Andere kinderen stellen vragen aan de juf, maar juf stelt zelf een nog grotere vraag.

Deze tekening geeft een goede indruk van de inhoud van *Verhalen vertellen en vragen stellen*. In het 'Verhaal vooraf' licht de auteur, Tamar Kopmels, het boek toe. Zij stelt zich een klas voor met een knetterend kampvuur. Kinderen zitten om het vuur en kunnen op deze plek hun verhaal kwijt en er 'op verhaal komen'. Het is een plek waar kinderen naar elkaar luisteren, naar kleine en grote verhalen, oude en nieuwe verhalen. Een plek waar kinderen nieuwsgierig zijn, vragen stellen en zo zichzelf, elkaar en de wereld beter leren begrijpen. Want dat laatste is volgens de auteur waar het in het onderwijs om draait.

Verhalen vertellen en vragen stellen zijn de twee pijlers voor levensbeschouwelijk leren in dit boek. In twee delen (deel A en B) geeft het boek, dat gericht is op pabo-studenten, informatie en praktische handvatten om het leven met leerlingen te beschouwen. Het boek baseert zich onder andere op het theoretisch kader dat beschreven is in de publicatie *Het kind en de grote verhalen*.

Levensbeschouwelijk leren

Deel A gaat in op vakdidactiek levensbeschouwing en geestelijke stromingen. Op een toegankelijke manier neemt de auteur je op hoofdlijnen mee in de achtergrond van levensbeschouwing in het basisonderwijs. Kopmels legt de verbinding met geestelijke stromingen en burgerschapsvorming, twee verplichte onderdelen voor iedere basisschool in Nederland. Levensbeschouwelijk leren vat de auteur verder niet uitsluitend op als een uur per week een (geplande) les levensbeschouwing. Ze wijst je erop dat dit zowel in spontane als georganiseerde momenten kan plaatsvinden. Het moet gezien worden als integraal onderdeel van het leren op de basisschool.

In het tweede hoofdstuk wordt uitgelegd hoe de identiteit van de school van invloed kan zijn op het vakgebied levensbeschouwing. Het Nederlandse onderwijslandschap van openbare en bijzondere scholen wordt in vogelvucht toegelicht en in een overzichtelijk schema weergegeven. In dit hoofdstuk wordt ook de theorie van Grimmitz gepresenteerd (*learning in, about, from religion*) en vertaald naar de praktijk van het Nederlandse onderwijs. De nadruk van dit boek ligt vooral op *learning from*, waarin het belangrijker is wie er leert, dan wat je leert. De koppeling met *learning about* wordt gemaakt door de keuze voor het vertellen van verhalen uit grote tradities (deel B).

In hoofdstuk vier gaat Kopmels in op de praktijk van levensbeschouwelijk leren. De verbinding met andere vakken, het formuleren van een lesdoel, de keuze van het verhaal en uiteraard de rol van de leerkracht, komen stap voor stap aan bod. Ze staat ook uitgebreid stil bij een model met verschillende typen vragen voor levensbeschouwelijk leren. Het model biedt de leerkracht een handreiking voor het stellen van vragen met verschillende functies in het leerproces. Het boek besteedt ook aandacht aan verwerkingsopdrachten, het blijft gelukkig niet bij het voeren van kringgesprekken, ook creatieve uitingen, ervaren en verbeelden komen aan bod als onderdeel van levensbeschouwelijk leren.

Spannende thema's

In de laatste twee hoofdstukken van deel A komen spannende thema's aan bod: het professioneel omgaan met levensbeschouwelijke diversiteit (hoofdstuk vijf) en islam en dialoog in de klas (hoofdstuk zes). Hier

komen, zeker vanuit mijn ervaring op openbare scholen, hele herkenbare situaties aan bod. Bijvoorbeeld hoe je als leerkracht om moet gaan met een leerling die van zijn ouders niet mee mag doen met de Sinterklaasviering. Het boek wil pabo-studenten leren dat niemand neutraal is in zijn oordeel en dat het daarom van belang is dat je je bewust bent van de invloed van je eigen (voor)oordelen en visie op het leven bij dergelijke situaties. Kortweg luiden de adviezen: ben je bewust van je eigen visie en (voor)oordelen, waak ervoor dat de leerling tussen ouders en school komt te staan en ga op een open manier in gesprek met ouders en leerlingen. Dat is natuurlijk makkelijker gezegd dan gedaan en vergt ook enige oefening.

Deel A wordt afgesloten met een hoofdstuk over islam en dialoog in de klas, dat Marietje Beemsterboer heeft geschreven. Het zien van dit thema riep bij mij wel wat vraagtekens op. Je kunt je afvragen of dit zo specifiek aan de islam moet worden gekoppeld. De situaties en processen die beschreven worden, gelden niet uitsluitend voor islamitische leerlingen. Dit wordt echter ook benoemd in de voorbeelden in dit hoofdstuk, bijvoorbeeld over orthodox christelijke of antroposofische gezinnen.

Het hoofdstuk gaat niet alleen in op levensbeschouwelijke verschillen, ook pedagogische en culturele verschillen komen aan bod. Het proces van acculturatie en de strategieën om met twee botsende werelden om te gaan, worden kort beschreven. Dit proces is niet uniek voor islamitische kinderen. Toch vonden de auteurs het van belang om nadrukkelijk aandacht te besteden aan de islam. Enerzijds omdat de islam volgens hen verder afstaat van de identiteit van

de meeste leerkrachten, anderzijds omdat de islam tegenwoordig in verband wordt gebracht met geweld. Het hoofdstuk biedt leerkrachten zo handvatten om hiermee om te gaan in de klas. Naast mijn vraagtekens bij dit thema, vind ik ook van lef getuigen om voor deze opzet te kiezen. Een gevoelig thema zo uitdrukkelijk neerzetten, roept emotie op, ook bij mij. En dat is eigenlijk een mooi moment van levensbeschouwelijk leren.

Verhalen uit zes stromingen

Na een theoretische basis belanden we aan bij deel B: de letterlijke uitwerking van *Verhalen vertellen en vragen stellen*. Geclusterd in negen levensvragen, waaronder ‘Hoe kom ik tot een oordeel?’, ‘Hoe moet ik leven?’ en ‘Hoe is alles begonnen?’ krijgt de lezer verhalen aangereikt uit zes levensbeschouwelijke stromingen. Het deel bevat een verzameling korte verhalen uit het boeddhisme, hindoeïsme, christendom, humanisme, jodendom en islam. Bedoeld om te gebruiken in de klas, maar ook om de lezer te inspireren zich verder te verdiepen in deze stromingen. Ieder hoofdstuk reikt de student verder vragen aan bij de verhalen. Vragen om zelf over na te denken, maar ook vragen en opdrachten als inspiratiebron voor de lespraktijk. De leraar in opleiding kan bovendien aan de hand van de verhalen in het boek een eigen ‘hart-en-ziel-profiel’ opstellen, om inzicht te krijgen hoe zij zelf in het leven staan. Op die manier zouden zij beter in staat moeten zijn om leerlingen te begeleiden.

Een thema voor alle basisscholen

Het boek biedt op een toegankelijke manier achtergrondinformatie en handvatten om

aan de slag te gaan met levensbeschouwelijk leren. Vervolgens moeten studenten het geleerde ook kunnen toepassen en oefenen in de praktijk. Het is van belang dat stage-scholen pabo-studenten de ruimte bieden om met dit onderwerp te oefenen. Dat studenten bij een ingrijpende gebeurtenis worden aangemoedigd om er met leerlingen over te praten, in plaats van het gesprek uit de weg te gaan. Vanuit de ontwikkelingen in de samenleving pleit Kopmels voor levensbeschouwing als belangrijk onderwerp voor alle basisscholen. We leven in een samenleving met een diversiteit aan mensen en opvattingen. Door de verschillende verhalen te vertellen, te horen en te onderzoeken, creëer je meer begrip voor elkaar.

Vanuit mijn rol als beleidsadviseur in het openbaar en algemeen toegankelijk onderwijs komt dit boek goed van pas. Door enerzijds ruimte te bieden aan persoonlijke verhalen en daarnaast het aanreiken van verhalen uit grote tradities, laat dit boek zien dat levensbeschouwing ertoe doet, ook in het openbaar onderwijs. Het is ook voor zittende leerkrachten de moeite waard om eens door te bladeren. Niet alleen om de mooie verhalen in deel B te ontdekken, ook deel A is de moeite waard. Het opent je ogen om bewuster met levensbeschouwelijk leren om te gaan in de klas, zowel op geplande momenten, maar misschien nog wel meer bij spontane gebeurtenissen. Want, zoals Kopmels aangeeft, levensbeschouwelijk leren komt er niet bij, maar hoort er bij.

Marleen Lammers